

formation of the constitutional system on the basis of decentralization in the EU countries. The positive experience Poland, France, Italy, Latvia, Germany and Denmark has been studied. The author has theoretically substantiated that the principle of decentralization has been successfully implemented in the practice of the European Union countries. It has been indicated that the prerequisite for the successful implementation of decentralization processes to create an effective model of governance within the system of decentralized government of Ukraine is: the establishment of the rule of law principle; recognition and guarantees of local self-government; equal legal protection of all forms of ownership; democratic and effective electoral legislation; independence, efficiency, accessibility and transparency of the judicial system, functioning of administrative justice institutions; perfect budget process and high financial discipline; availability of adequate social standards; developed public sector and stable tendency towards its development.

Key words: *local self-government, reform, models, united territorial community, European Union, decentralization, European Charter of Local Self-Government.*

УДК 330.101.541:331.56/57

DOI 10.31395/2415-8240-2021-99-2-103-115

МАКРОЕКОНОМІЧНА НЕСТАБІЛЬНІСТЬ – БЕЗРОБІТТЯ

Р. П. МУДРАК, доктор економічних наук

А. О. РЕВУЦЬКА, кандидат економічних наук

А. А. ОСІПОВА, кандидат економічних наук

Л. А. ПАРХОМЕНКО, кандидат економічних наук

Уманський національний університет садівництва

У статті досліджується проблема надмірного безробіття в українській економіці. Встановлено, що має місце стійка зростаюча тенденція фактичних значень показника «рівень безробіття». Стверджується, що головними причинами цього явища стали три економічні кризи – 2008–2009, 2014–2015 і 2020 рр. Робиться висновок про те, що головними векторами державної політики зайнятості мають стати стимулювання промислового виробництва та будівництва, радикальне покращення інвестиційного клімату в українській економіці.

Ключові слова: *макроекономічна нестабільність, безробіття, криза, економічна активність, зайнятість, промисловість, будівництво, інвестиції.*

Постановка проблеми. Українська економіка знаходиться в стані рецесії – починаючи з III кв. 2019 р., реальний ВВП скорочується (у % до відповідного кварталу попереднього року) [1]. Серед головних причин такого стану національної економіки – військовий конфлікт з РФ, пандемія COVID-19, дефіцит кінцевого попиту домогосподарств та дефіцит інвестиційного попиту фірм, від’ємне сальдо зовнішньої торгівлі, різке зростання світових цін

на енергоресурси, монопольний диктат фінансово-промислової груп, що спричиняє низький рівень конкуренції, висока енергоємність суспільного виробництва, незадовільний рівень інноваційних перетворень тощо.

Економічна криза розгортається у найбільш руйнівній формі – стагфляції. Це поєднання скорочення обсягів суспільного виробництва та зростання цін. Найболючішим наслідком економічної кризи у формі стагфляції є різке падіння рівня життя населення через збільшення кількості вимушених безробітних та знецінення поточних доходів й заощаджень домогосподарств. Зростання рівня безробіття спричиняє різке скорочення доходів, підвищення соціальної напруги, маргіналізацію безробітного населення, криміналізацію суспільства та збільшення обсягів тіньової економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Функціонування й розвиток національного ринку праці, проблеми зайнятості та безробіття, формування та ефективне використання людського капіталу є популярними напрямками наукових досліджень. Серед останніх праць, присвячених даній тематиці, слід виділити роботи Лібанової Е. М. [2], Лісогора Л. С. [3], Гринькевич О. С., Садової У. Я., Левицької О. О. [4], Ільча Л. М. та Саріогло В. Г. [5], Колота А. М. і Герасименко О. О. [6], Заяць Т. А. і Жаховської В. Л. [7], Малиновської О. А. [8], Геєця В. М. [9].

Враховуючи вкрай нестабільну динаміку вітчизняного суспільного виробництва, обумовлену дією мінливих комбінацій факторів внутрішнього і зовнішнього середовища, що породжують не тільки традиційні, але й нові, малодосліджені, причинно-наслідкові зв'язки, тема розвитку національного ринку праці, управління зайнятістю та обґрунтування заходів скорочення вимушеного безробіття, потребує подальших досліджень.

Методика досліджень. Методологічною та теоретичною основами дослідження є економічна теорія, наукові розробки вітчизняних та закордонних вчених із проблем функціонування ринку праці, зайнятості, безробіття тощо. У процесі дослідження використовувалися такі методи: абстрактно-логічний, емпіричний, рядів динаміки, середніх величин, кореляційно-регресійний та ін.

Результати досліджень. В цілому, в українській економіці спостерігається стійка ($r = 0,721$) зростаюча тенденція фактичних значень показника «рівень безробіття» (рис. 1). Драйверами тенденції виступають три економічні кризи:

1) глобальна фінансова криза 2008–2009 рр., що спричинила глибоке падіння суспільного виробництва в Україні. У 2009 р. ВВП України скоротився на 15,1 % проти показника попереднього року. Це був найгірший показник серед усіх країн, яких зачепила глобальна фінансова криза;

2) стагнація у 2013 р., спричинена внутрішньополітичною кризою, та економічна криза 2014–2015 рр., спричинена військовою агресією РФ. У 2014 р. ВВП України скоротився на 6,6 % проти попереднього року, у 2015 – на 9,8 %;

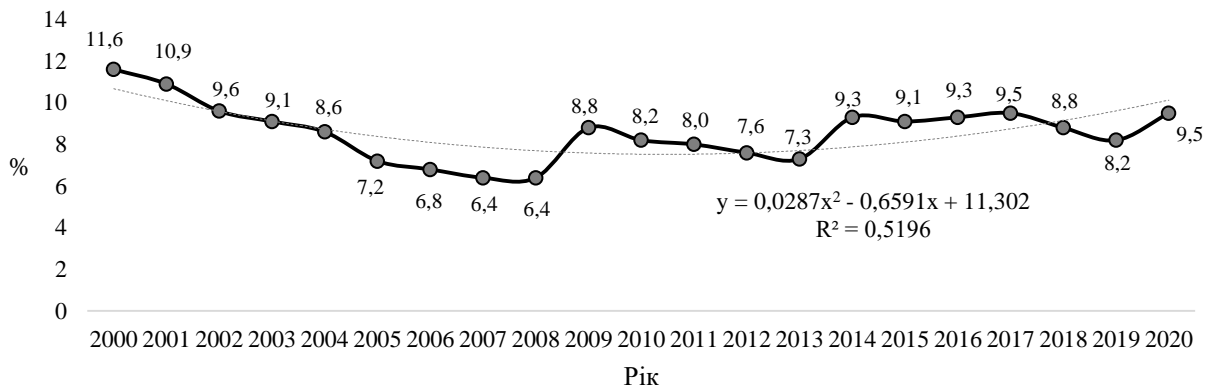

Рис. 1. Рівень безробіття в Україні, у % до економічно активного населення у віці 15-70 років (за методологією МОП) [10, 11, 12]

3) економічна криза у 2020 р., спричинена пандемією COVID-19.

Зниження економічної активності кожного разу спричиняє зростання кількості вимушених (циклічних) безробітних. При цьому українське безробіття за ознаками віку, статі, місцевості проживання, територіальної локації, має суттєві відмінності.

Якщо брати за основу класифікації безробітних їх розподіл по вікових групах, то найвищий рівень безробіття - серед юнацтва та молоді віком 15–24 рр. (табл. 1).

Табл. 1. Рівень безробіття в Україні за віковими групами, % [11, 12]

Рік	Вікова група, років						
	15–24	25–29	30–34	35–39	40–49	50–59	60–70
2015	22,4	11,2	9,7	7,2	7,6	6,3	0,1
2016	23	11,7	8,9	8	7,7	7,3	0,1
2017	18,9	11,3	9	8,4	8,7	8,1	0,1
2018	17,9	9,8	8,9	9,5	7,7	7,4	0,2
2019	15,4	8,4	7,3	7,5	8,4	8	0,1
2020	19,3	8,7	8,2	10,3	9,5	9	0,1

За останніх бр. показник знизився на 3,1 в.п., проте й досі залишається високим. Для порівняння – в країнах ЄС (27) в цілому даний показник в 2020 р. становив 16,9 %, в тому числі в сусідній Угорщині – 12,8 %, Польщі – 10,8 %, Чехії – 8,0 %.

У віковій групі від 25 до 34 рр. рівень безробіття знижується, проте зростає у віковій групі від 35 до 49 рр. Особлива небезпека такого стану ринку праці пояснюється тим, що у віковій групі економічно активного населення від 35 до 49 рр. зосереджена сама досвідчена та високопродуктивна робоча сила. Проблеми із працевлаштуванням в Україні, штовхає її представників до пошуку роботи за кордоном. В результаті, українська економіка отримує подвійний кризовий удар – скорочення обсягів виробництва внаслідок рецесії та зниження продуктивності суспільної праці внаслідок еміграції самих досвідчених і високопродуктивних найманих працівників. Така ж проблема виникає і

внаслідок зростання рівня безробіття у групі досвідченої робочої сили віком від 50 до 59 рр.

Вкотре виникає нагальна необхідність вказати на загострення проблеми дефіциту Пенсійного фонду України – старіння населення країни, зростання рівня безробіття та трудова еміграція спричиняє збільшення пенсійного навантаження на одного зайнятого. Що зрештою може призвести до колапсу чинної системи пенсійного страхування – на якомусь етапі значній частині майбутніх пенсіонерів, які сьогодні добросовісного сплачують внески до ПФУ в якості зайнятих, не будемо чим виплачувати пенсію.

За гендерною ознакою відмінності у рівнях безробіття зменшилися до рівня статистичної похибки (табл. 2).

Табл. 2. Рівень безробіття в Україні за статтю та типом місцевості, % [11, 12]

Рік	Стать		Тип місцевості	
	Жінки	Чоловіки	Міська	Сільська
2015	8,1	10,1	9	9,4
2016	7,7	10,8	9,2	9,7
2017	7,7	11,1	9,3	9,9
2018	7,4	10	8,6	9,2
2019	7,9	8,5	8	8,7
2020	9,1	9,9	9,1	10,4

Так, якщо в 2015 р. безробіття серед чоловічої частини населення було вищим на 2 в.п., то на кінець 2020 р. рівні безробіття серед чоловічого та жіночого населення майже вирівнялися. За типом місцевості проживання традиційно вищий рівень безробіття серед жителів села.

Впродовж аналізованого періоду відбулися зміни і в регіональній специфіці безробіття (області з найнижчим рівнем безробіття присвоюється 1 ранг, з найвищим – 24) (табл. 3). Прикметно, що столичний регіон із найменшим рівнем безробіття в 2015р. (ранг 1), перемістився аж на 22 місце в ранжованому ряді внаслідок дворазового зростання аналізованого показника. Те ж саме стосується і Одеської області, яка завжди приваблювала внутрішніх трудових мігрантів, проте погіршила свої показники функціонування ринку праці тощо.

Для з'ясування причин таких змін необхідно провести більш детальний аналіз впливу найважливіших факторів на рівень безробіття. На нашу думку до їх переліку необхідно віднести обсяги виробництва у найважливіших секторах національної економіки (промисловість, сільське господарство та будівництво) і капітальні інвестиції.

Отже, виходячи із даної передумови, для проведення кореляційно-регресійного аналізу, ми вибрали наступні функціональну та факторні ознаки:

- 1) Y – рівень безробіття, %;
- 2) x_1 – індекс сільськогосподарської продукції, у % до попереднього року;
- 3) x_2 – індекс промислової продукції, у % до попереднього року;

Табл. 3. Зміни у регіональних рівнях безробіття*

Область	2015 рік		2020 рік	
	рівень безробіття, %	ранг	рівень безробіття, %	ранг
Вінницька	8,9	7	12,5	21
Волинська	9,8	12	8,6	7
Дніпропетровська	7,2	4	14,9	23
Донецька	13,8	23	10,9	16
Житомирська	11,3	19	10,6	13
Закарпатська	9,2	9	10,7	14
Запорізька	9,7	11	8,4	6
Івано-Франківська	8,4	6	6,9	3
Київська	6,4	1	12,7	22
Кіровоградська	11,4	20	15,4	24
Луганська	15,6	24	7,6	5
Львівська	8,2	5	10,7	15
Миколаївська	8,9	8	7,1	4
Одеська	6,5	2	12	20
Полтавська	12,1	22	9,3	9
Рівненська	9,9	14	9,4	10
Сумська	10,1	15	11,5	18
Тернопільська	11,8	21	6,2	1
Харківська	7,1	3	11,3	17
Херсонська	10,2	16	9,9	12
Хмельницька	10,2	17	9,5	11
Черкаська	9,8	13	8,9	8
Чернівецька	9,3	10	11,9	19
Чернігівська	10,7	18	6,8	2

Примітка: *розраховано авторами за даними [11, 12]

4) x_3 - індекс будівельної продукції, у % до попереднього року;

5) x_4 – індекс капітальних інвестицій, у % до попереднього року (табл. 4).

Результати обробки даних на ЕОМ:

1) коефіцієнт кореляції (R) = 0,573. Це означає, що тіснота зв'язку середня;

2) коефіцієнт детермінації (R^2) = 0,329. Це означає, що мінливість функції на 32,9% визначається мінливістю вибраних факторів;

3) критерій Фішера (F): $F_f = 2,328$, $F_c = 1,471$, $F_f > F_c$. Це означає, що між показниками існує зв'язок, тобто економетрична модель відповідає реальній дійсності;

4) критерій Стюдента (t): $t_f = 3,82$, $t_c = 2,093$, $t_f > t_k$. Це означає, що коефіцієнт регресії є статистично значимим;

5) перевірка на наявність мультиколінеарності:

Табл. 4. Вихідні дані для проведення кореляційно-регресійного аналізу впливу окремих факторів економічної активності на рівень безробіття в Україні*

Область	У середньому за 2015–2020 рр.	У середньому за 2015–2019 рр.			
	Y	x ₁	x ₂	x ₃	x ₄
Вінницька	10,2	1,149	1,348	4,372	1,994
Волинська	10,7	1,063	1,013	1,806	2,766
Дніпропетровська	9,0	1,209	0,952	2,006	2,338
Донецька	13,5	0,788	0,640	0,785	1,661
Житомирська	10,7	1,269	1,171	2,377	1,990
Закарпатська	9,9	1,006	0,766	2,635	2,103
Запорізька	9,7	1,155	0,970	1,487	1,524
Івано-Франківська	7,9	0,994	1,005	1,879	0,821
Київська	7,4	1,064	1,108	2,256	1,703
Кіровоградська	12,3	1,193	1,114	2,028	1,844
Луганська	14,1	1,088	0,260	0,380	0,402
Львівська	7,9	1,103	1,030	2,260	2,064
Миколаївська	9,2	1,142	1,045	2,179	2,466
Одеська	7,5	0,953	1,168	1,988	1,579
Полтавська	11,3	1,092	0,955	0,949	1,825
Рівненська	9,9	1,040	1,099	1,032	1,602
Сумська	9,4	1,098	0,990	0,986	1,933
Тернопільська	10,3	1,046	1,064	1,522	2,463
Харківська	6,9	1,014	0,985	1,893	1,920
Херсонська	10,4	1,140	1,090	2,052	3,624
Хмельницька	9,1	1,051	0,829	1,966	1,709
Черкаська	9,5	1,081	0,991	1,496	2,451
Чернівецька	8,9	0,963	1,079	1,250	1,475
Чернігівська	10,1	1,172	0,830	1,322	2,402

Примітка: *розраховано авторами за даними [11, 12]

В кореляційній матриці R відсутні значення, що задовольняють умову $r_{x_i x_j} \geq 0,7 (i \neq j)$, отже, приймається припущення про відсутність мультиколінеарності;

кореляційна матриця					
	Y	x ₁	x ₂	x ₃	x ₄
Y	1				
x ₁	0,021996775	1			
x ₂	-0,532034701	0,281488478	1		
x ₃	-0,359919425	0,317972661	0,611834294	1	
x ₄	-0,103218139	0,309139289	0,403117258	0,300337929	1

б) рівняння регресії: $Y = 10,825 + 3,253x_1 - 4,706x_2 - 0,527x_3 + 0,358x_4 + e$

Для визначення вагової частки впливу кожного із факторів на мінливість результативної ознаки проведено розкладання загальної варіації рівня безробіття на фактори (табл. 5).

Табл. 5. Розкладання загальної варіації рівня безробіття України за статистичними даними регіонів на фактори*

Фактор	Парний коефіцієнт кореляції, r_{yx_i}	β -коефіцієнт, β_{x_i}	Процент, % ($r_{yx_i} \cdot \beta_{x_i} \cdot 100\%$)
x_1	0,021996775	0,182695094	0,401870287
x_2	-0,532034701	-0,557769692	29,67528315
x_3	-0,359919425	-0,105865279	3,810297019
x_4	-0,103218139	0,096945577	-1,000654201

Примітка: *розраховано авторами за даними [11, 12]

Отже, на чинники економічної активності в промисловості та будівництві припадає 33,5 % мінливості функції рівня безробіття: 29,7 % – на промислове виробництво, 3,8 % – на будівельну галузь.

Рівень зайнятості в сільському господарстві, наразі майже не впливає на динаміку рівня безробіття. Це можна пояснити, щонайменше, чотирма причинами:

1) значна кількість продукції сільського господарства випускається особистими селянськими господарствами (33,9 % в 2019 р. [13]) члени яких можуть стояти на обліку в службах зайнятості, як безробітні;

2) наймані працівники в середніх і великих сільськогосподарських підприємствах – це переважно сезонні працівники, яких наймають для роботи в рослинницьких галузях. Сезонність виробництва – одна із головних причин сезонного безробіття в Україні. Натомість стагнація вітчизняного тваринництва (скотарство, свинарство, вівчарство тощо) унеможлиблює ліквідацію сезонного безробіття в рослинницьких галузях;

3) збільшення рівня механізації виробничих процесів у рослинництві, вирощування переважно товарних зернових, зернобобових та технічних культур, які потребують мінімальної кількості живої праці, знижують попит на найманих працівників у сфері сільськогосподарського виробництва;

4) високий рівень тіньової зайнятості. У сфері аграрної економіки тіньова зайнятість перевищує 20 % [14].

Збільшення розміру капітальних інвестицій не зумовлює зниження рівня безробіття. Цей парадокс пояснюється тим, що абсолютний розмір капітальних інвестицій в українську економіку настільки малий, що не спричиняє помітного впливу на зростання зайнятості та зниження безробіття. Наприклад, в 2020 р. даний показник становив 18,9 млрд. дол. США [15, 16]. Натомість для структурної перебудови національної економіки, яка сприятиме скороченню циклічних та структурних безробітних, мінімальна щорічна потреба економіки

України в капітальних інвестиціях становить 40 млрд. дол. США. Можна констатувати факт критично низького рівня надходження інвестицій в економіку України (рис. 2).

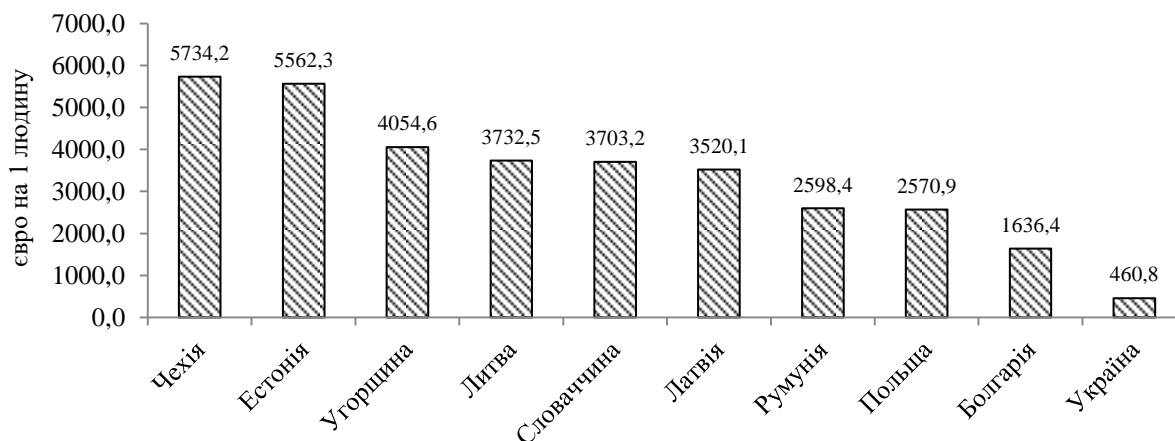

Рис. 2. Валове нагромадження капіталу в Україні та окремих країнах ЄС у 2019р., євро на душу населення*

Примітка: *побудовано авторами за даними [16, 17, 18, 19, 20]

Як бачимо, навіть серед країн ЄС, що колись були членами соцтабору та мають порівняно слабкі економіки (Болгарія, Румунія), показник надходження інвестицій щонайменше в 3,5 рази перевищує український.

Висновки. 1. В українській економіці спостерігається стійка зростаюча тенденція фактичних значень показника «рівень безробіття».

2. Головними причинами надмірного безробіття в українській економіці є три кризи: а) криза 2008–2009 рр., спричинена глобальною фінансовою кризою; б) криза 2014–2015 рр., спричинена військовою агресією РФ; в) криза 2020 р., спричинена пандемією COVID-19. Економічні кризи зумовлюють зниження економічної активності та падіння попиту на робочу силу.

3. Особливо негативною тенденцією є зростання рівня безробіття у віковій групі 35–49 рр. в якій зосереджено саму досвідчену та високопродуктивну робочу силу. Українська економіка отримує подвійний кризовий удар – скорочення обсягів виробництва внаслідок рецесії та зниження продуктивності суспільної праці внаслідок еміграції самих досвідчених і високопродуктивних найманих працівників.

4. За секторальною ознакою, головними факторами зростання безробіття є зниження обсягів виробництва у промисловості та будівництві.

5. Збільшення розміру капітальних інвестицій не зумовлює зниження рівня безробіття. Цей парадокс пояснюється тим, що абсолютний розмір капітальних інвестицій в українську економіку настільки малий, що не спричиняє помітного впливу на зростання зайнятості та зниження безробіття.

6. Головними векторами державної політики зайнятості є: стимулювання промислового виробництва та будівництва, радикальне покращення інвестиційного клімату в українській економіці.

Література

1. Експрес-випуск «Валовий внутрішній продукт у I кварталі 2021 року» [Електронний ресурс]. К.: Державна служба статистики України, 2021. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2021/06/72.doc>
2. Лібанова Е. М. Зовнішні трудові міграції українців: масштаби, причини, наслідки. *Демографія та соціальна економіка*. 2018. № 2 (33). С. 11–26. <https://doi.org/10.15407/dse2018.02.11>
3. Lisogor L. S. Competitiveness of labour force in Ukraine: formation and realization under conditions of innovative changes. *Демографія та соціальна економіка*. 2018. № 3 (34). С. 135–147. <https://doi.org/10.15407/dse2018.03.135>
4. Гринькевич О. С., Садова У. Я., Левицька О. О. Міжнародний досвід моніторингу працевлаштування випускників та шляхи його застосування в Україні. *Демографія та соціальна економіка*. 2019. № 1 (35). С. 126–138. <https://doi.org/10.15407/dse2019.01.126>
5. Ільч Л. М., Саріогло В. Г. Статистичне моделювання освітньокваліфікаційного дисбалансу на ринку праці. *Демографія та соціальна економіка*. 2019. № 4 (38). С. 42–57. <https://doi.org/10.15407/dse2019.04.042>
6. Колот А. М., Герасименко О. О. Покоління Z і соціально-трудова платформа «Праця 4.0»: імперативи взаємодії. *Демографія та соціальна економіка*. 2020. № 2 (40). С. 103–138. <https://doi.org/10.15407/dse2020.02.103>
7. Заяць Т. А., Жаховська В. Л. Конвертація соціального капіталу в Україні: суперечності, принципи і перспективи. *Демографія та соціальна економіка*. 2021. № 1 (43). С. 63–79. <https://doi.org/10.15407/dse2021.01.063>
8. Малиновська О. А. Сучасний розвиток міграційної політики ЄС та міграційні перспективи України. *Демографія та соціальна економіка*. 2021. № 2 (44). С. 92–109. <https://doi.org/10.15407/dse2021.02.092>
9. Геєць В. М. *Феномен нестабільності – виклик економічному розвитку*. К.: ВД «Академперіодика», 2020. 456 с.
10. Основні показники ринку праці (річні дані) (2000-2019) [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/rp/ean/ean_u/arh_osp_rik_u.htm
11. Статистичний збірник «Робоча сила України» за 2019 рік. К.: Державна служба статистики України, 2020. 194 с.
12. Статистичний збірник «Робоча сила України» за 2020 рік. К.: Державна служба статистики України, 2021. 189 с.
13. Статистичний збірник «Сільське господарство України» за 2019 рік. К.: Державна служба статистики України, 2020. 230 с.
14. Коломієць О. О. Тіньова зайнятість та перспективи її легалізації в Україні [Електронний ресурс]. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2017. № 14. Режим доступу: <http://ev.fmm.kpi.ua/article/view/108734/103680>. <https://doi.org/10.20535/2307-5651.14.2017.108734>
15. Капітальні інвестиції за видами активів за напрямками у 2020 році [Електронний ресурс]. Режим доступу:

http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/ibd/kin/kin_r/ki_v_akt_za_napr_20.xls

16. Офіційний курс гривні щодо іноземних валют [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://bank.gov.ua/files/Exchange_r.xls

17. Gross fixed capital formation by AN_F6 asset type [nama_10_an6] [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/database>

18. Population on 1 January by age and sex [demo_pjan] [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/database>

19. Валовий внутрішній продукт за категоріями кінцевого використання (2010-2019) з урахуванням перегляду даних платіжного балансу [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/vvp/kvartal_new/vvp_rik/vvpkkv10-19.xlsx

20. Чисельність населення (за оцінкою) на 1 січня 2020 року та середня чисельність у 2019 році [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/ds/kn/xls/kn1219_u.xls

References

1. *Express issue «Gross domestic product in the first quarter of 2021»* (2021). Kyiv: State statistics service of Ukraine. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2021/06/72.doc> [in Ukrainian].

2. Libanova, E. M. (2018). External labor migration of Ukrainians: scale, causes, consequences. *Demography and social economy*, 2018, no. 2(33), pp. 11–26. <https://doi.org/10.15407/dse2018.02.11> [in Ukrainian].

3. Lisogor, L. S. (2018). Competitiveness of labour force in Ukraine: formation and realization under conditions of innovative changes. *Demography and social economy*, 2018, no. 3(34), pp. 135–147. <https://doi.org/10.15407/dse2018.03.135> [in English].

4. Hrynkevych, O. S., Sadova, U. Ya, Levytska, O. O. (2019). International experience in monitoring graduates' employment and ways of its application in Ukraine. *Demography and social economy*, 2019, no. 1(35), pp. 126–138. <https://doi.org/10.15407/dse2019.01.126> [in Ukrainian].

5. Ilich, L. M., Sarioglo, V. G. (2019). Statistical modeling of skills mismatch in the labor market. *Demography and social economy*, 2019, no. 4(38), pp. 42–57. <https://doi.org/10.15407/dse2019.04.042> [in Ukrainian].

6. Kolot, A. M., Herasymenko, O. A. (2020). Generation Z and socio-labor platform «Work 4.0»: interaction imperatives. *Demography and social economy*, 2020, no. 2 (40), pp. 103–138. <https://doi.org/10.15407/dse2020.02.103> [in Ukrainian].

7. Zaiats, T. A., Zhakhovska, V. L. (2021). Conversion of Social Capital in Ukraine: Contradictions, Principles and Prospects. *Demography and Social Economy*, 2021, no. 1 (43), pp. 63–79. <https://doi.org/10.15407/dse2021.01.063> [in Ukrainian].

8. Malynovska, O. A. (2021). Modern Development of EU Migration Policy and Migration Prospects of Ukraine. *Demography and Social Economy*, 2021, no. 2 (44), pp. 92–109. <https://doi.org/10.15407/dse2021.02.092> [in Ukrainian].
9. Heyets, V. (2020). *The phenomenon of instability - a kind of economic development*. Kyiv: VD «Academperiodika», 2020. 456 p.
10. State statistics service of Ukraine (2021). *Main labor market indicators (annual data) (2000-2019)*. Retrieved from http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/rp/ean/ean_u/arh_osp_rik_u.htm [in Ukrainian].
11. *Statistical yearbook «The labor force of Ukraine» for 2019* (2020). Kyiv: State statistics service of Ukraine [in Ukrainian].
12. *Statistical yearbook «The labor force of Ukraine» for 2020* (2021). Kyiv: State statistics service of Ukraine [in Ukrainian].
13. *Statistical yearbook «Agriculture of Ukraine» for 2019* (2020). Kyiv: State statistics service of Ukraine [in Ukrainian].
14. Kolomiets, O. (2017). Shadow employment and prospects for its legalization in Ukraine. *Economic bulletin of National technical university of Ukraine «Kyiv polytechnic institute»*, 2017, no. 14. <https://doi.org/10.20535/2307-5651.14.2017.108734>. [in Ukrainian].
15. State statistics service of Ukraine (2021). *Capital investments by types of assets by areas in 2020*. Retrieved from http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/ibd/kin/kin_r/ki_v_akt_za_napr_20.xls [in Ukrainian].
16. State statistics service of Ukraine (2021). *The official exchange rate of hryvnia against foreign currencies*. Retrieved from https://bank.gov.ua/files/Exchange_r.xls [in Ukrainian].
17. Eurostat (2021). *Gross fixed capital formation by AN_F6 asset type [nama_10_an6]*. Retrieved from <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/database> [in English].
18. Eurostat (2021). *Population on 1 January by age and sex [demo_pjan]*. Retrieved from <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/database> [in English].
19. State statistics service of Ukraine (2021). *Gross domestic product by final consumption categories (2010-2019) taking into account the revision of balance of payments data*. Retrieved from http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/vvp/kvartal_new/vvp_rik/vvpkkv10-19.xlsx [in Ukrainian].
20. State statistics service of Ukraine (2021). *Population (estimated) on January 1, 2020 and the average number in 2019*. Retrieved from http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/ds/kn/xls/kn1219_u.xls [in Ukrainian].

Аннотация

Мудрак Р. П., Ревуцкая А. А., Осипова А. А., Пархоменко Л. А.
Макроэкономическая нестабильность – безработица

В украинской экономике наблюдается устойчивая тенденция роста фактических значений показателя «уровень безработицы». Главные причины избыточной безработицы в украинской экономике – три кризиса: а) кризис 2008–2009 гг., вызванный глобальным финансовым кризисом; б) кризис 2014–2015 гг., вызванный военной агрессией РФ; в) кризис 2020 г., вызванный пандемией COVID-19. Экономические кризисы порождают снижение экономической активности и падение спроса на рабочую силу.

Особенно негативной тенденцией является рост уровня безработицы в возрастной группе 35–49 гг., в которой сосредоточена самая опытная и высокопроизводительная рабочая сила. Украинская экономика получает двойной кризисный удар – сокращение объемов производства вследствие рецессии, и снижение уровня производительности общественного труда вследствие эмиграции самых опытных и высокопроизводительных наемных работников. Такая же проблема возникает и вследствие роста уровня безработицы в группе опытной рабочей силы в возрасте от 50 до 59 гг. В который раз возникает настоятельная необходимость указать на обострение проблемы дефицита Пенсионного фонда Украины – старение населения страны, рост уровня безработицы и трудовая эмиграция приводит к увеличению пенсионной нагрузки на одного занятого. Что в конечном итоге может привести к коллапсу действующей системы пенсионного страхования – на каком-то этапе значительной части будущих пенсионеров, добросовестно оплачивающих сегодня взносы в ПФУ в качестве занятых, не станем чем выплачивать пенсию.

По секторальному признаку, главными факторами роста безработицы является снижение объемов производства в промышленности и строительстве. Увеличение объема капитальных инвестиций не приводит к снижению уровня безработицы. Этот парадокс объясняется тем, что абсолютный размер капитальных инвестиций в украинскую экономику настолько мал, что не вызывает заметного влияния на рост занятости и снижение безработицы. Главными векторами государственной политики занятости являются: стимулирование промышленного производства и строительства, радикальное улучшение инвестиционного климата в украинской экономике.

Ключевые слова: макроэкономическая нестабильность, безработица, кризис, экономическая активность, занятость, промышленность, строительство, инвестиции.

Annotation

Mudrak R., Revutskaya A., Osipova A., Parkhomenko L.
Macroeconomic instability – unemployment

In the Ukrainian economy there is a steady growing trend of the actual values of the indicator «unemployment rate». The main causes of excessive unemployment in the Ukrainian economy are three crises: a) crisis of 2008–2009, caused by the global financial crisis; b) crisis of 2014–2015, caused by the military aggression of the

Russian Federation; c) crisis of 2020 caused by the COVID-19 pandemic. Economic crises cause a decline in economic activity and falling demand for labor.

A particularly negative trend is the growth of unemployment in the age group 35–49. It concentrates the most experienced and highly productive workforce. The Ukrainian economy is receiving a double crisis blow - reduction in production due to the recession and reduction of social labor productivity due to the emigration of the most experienced and highly productive employees. The same problem arises due to rising unemployment in the group of experienced labor aged 50 to 59 years. Once again, there is an urgent need to point out the aggravation of the problem of the deficit of the Pension Fund of Ukraine. After all, the aging of the country's population, rising unemployment and labor emigration cause an increase in the pension burden per employee. This can eventually lead to the collapse of the current pension insurance system. At some stage, a significant part of future retirees, who today in good faith pay contributions to the PFC as employed, will not have anything to pay a pension.

On a sectorial basis, the main factors in the growth of unemployment are the decline in production in industry and construction. An increase in capital investment does not lead to a decrease in unemployment. This paradox is explained by the fact that the absolute amount of capital investment in the Ukrainian economy is so small that it does not cause a significant impact on employment growth and unemployment reduction. The main vectors of the state employment policy are: stimulation of industrial production and construction, radical improvement of the investment climate in the Ukrainian economy.

Key words: macroeconomic instability, unemployment, crisis, economic activity, employment, industry, construction, investments.

УДК: 338.46

DOI 10.31395/2415-8240-2021-99-2-115-123

ВИКОРИСТАННЯ КРИПТОВАЛЮТ У СФЕРІ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА ТА ТУРИЗМУ

А. Г. БЛАГОПОЛУЧНА, викладач-стажист

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

У статті досліджено використання криптовалют в індустрії гостинності. Проаналізовано законодавчі аспекти та державне регулювання обігу криптовалют у сфері готельно-ресторанного бізнесу і туризмі. Встановлено зростання частки споживачів, які користуються засобами оплати послуг криптовалютою.

Ключові слова: криптовалюта, індустрія гостинності, блокчейн.

Вступ. Останні декілька років економісти, інвестори та фінансові аналітики із захопленням спостерігають за зростанням криптовалют, прогножуючи час, коли вони почнуть впливати на глобальні сфери економіки.